

მკითხველის ესთეტიკური ფენომენი გივი მარგველაშვილის პროზაში
(ვინ „არის მკითხველი“)

სიმონიშვილი მარი

იავანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი

<https://doi.org/10.52340/idw.2021.522>

აბსტრაქტი. ქართული პოსტმოდერნიზმის ძირითად მახასიათებლად ქვეულა მეტაპროზა ანუ ორმაგი კოდირების პრინციპი - ტექსტი ტექსტში, რომელშიც ეფექტი ენობრივი თამაშების ფორმით მიიღწევა.

როდესაც ვსაუბრობთ ქართულ პოსტმოდერნიზმზე, უდიდეს ნოვატორად გვევლინება ცნობილი გერმანულენოვანი ქართველი ავტორი გივი მარგველაშვილი. მისი შემოქმედება პოსტმოდერნული ესთეტიკის თავისებური გამოხატულებაა და საგანგებო ყურადღებას იმსახურებს, ვინაიდან მისი ნაწარმოებები კლასიკური ტექსტების დეკონსტრუქციის თვალსაზრისით სათანადოდ არ არის გამოკვლეული.

გივი მარგველაშვილმა „ფაქტობრივად, ორი დიქტატურის პირობებში იცხოვრა - ფაშიზმსა და კომუნისმში. რეპრესიებს შეწირული ოჯახი... ცხოვრების საუკეთესო წლების ზეწოლაში გატარება... მუდმივი დევნა და შევიწროება... ყოველივე ამის გადატანის შემდეგ მწერლის სიტყვები, რომ ის თავისი წიგნის გმირია და მარტოოდენ წიგნში აქვს ბინა, ბედისწერის ლოგიკურობის განცდას კიდევ უფრო ამძაფრებს.

ქართველი პოსტმოდერნისტი ავტორის გატაცების საგანი ფრანგი ფილოსოფოსის ჟილ დელიოზის კონცეფციაა, რომლის მიხედვითაც ჩვენ წერტილებს არ ვსვამთ, არამედ ხაზებს ვავლებთ. აღნიშნული გულისხმობს იმას, რომ ლიტერატურული გმირები ოდენ საკუთარ ტექსტებში კი არ „იმარხებიან, არამედ ისინი გარბიან ტექსტებიდანაც .

გივი მარგველაშვილის პროზის ამოსავალ დებულებად ალბათ ეს ფრაზა გამოდგება - შეაჩერე სიკვდილი ტექსტებში! კანტისეული მაქსიმუმის გათვალისწინებით ის გულწრფელია მკითხველთან და გვთავაზობს იმ უმაღლეს პრინციპს, რომლის დაცვაც იქნებოდა სასურველად საყოველთაო ხასიათის. მისი პროზა ტექსტის ტექსტია, მეტაპროზაა, თავად ონტოტექსტს უწოდებს და მიიჩნევს, რომ წიგნის პერსონაჟები იგივე ლირიკული გმირები დეტერმინირებულნი არიან, ისინი ხელფეხშეკრულნი უცდიან მკითხველს და ვერაფერს აკეთებენ იმის გარდა, რაც თავად ავტორმა განსაზღვრა. მარგველაშვილი წიგნის გმირების მხსნელად იქცევა, მათ ყოფიერებას იკვლევს და მიიჩნევს, რომ ადამიანები ტექსტით ვართ განსაზღვრულნი.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანდასახულობას წარმოადგენს იმის ჩვენება, თუ როგორი მკითხველი ჰყავს მარგველაშვილისეულ პერსონაჟთა აუდიტორიას, ვინ არის მისი გაგებით მკითხველი, რა მეტაფორულ განწყობებს გვთავაზობს ეს უკანასკნელი და როგორია მკითხველისა და წიგნის გმირების ურთიერთობის დიქოტომია.

საკვანძო სიტყვები: პოსტმოდერნიზმი, გივი მარგველაშვილი, მეტაპროზა, ონტოტექსტი, დეკონსტრუქცია

ყოველი ეპოქა ახლიდან აყენებს ესთეტიკური შემოქმედების საკითხს და ყოველ ჯერზე ახლიდან ისმის კითხვა: რა გავლენას ახდენს კონკრეტული დრო შემოქმედის საქმიანობაზე, ნაწარმოების მხატვრულ-ესთეტიკურ სამყაროზე, ტექსტის მიზანდასახულობაზე...

რა არის პოსტმოდერნიზმი, როგორც ასეთი? ვოლფგანგ ველში¹⁴ მას ძველ ტიკში ჩასხმულ ახალ ღვინოს ადარებს და მიიჩნევს, რომ პოსტმოდერნიზმზე წარმოშობილი ყველა კამათი იდეაშივე მარცხისთვისაა განწირული, ვინაიდან ეს „მოდურ წინასწარმეტყველთა მიერ სარეკლამო მიზნით ატეხილი ხმაურია ან იოლად ამოსაცნობი გაქცევა მათი, ვისაც სურს, ახალი ეპოქის გამოცხადებით აწმყოს მიმართ შეუსრულებელ ძველ მოვალეობებს თავი დააღწიოს“ (ლიოტარი 1991:39). პოსტმოდერნიზმა არსებითად შეცვალა ხელოვნების სხვადასხვა სფეროსთვის მანამდე დამახასიათებელი მიდგომები. ეს არ არის უბრალოდ მოვლენა, ეს ის ეპოქაა, რომელმაც მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრა კიდევ სამომავლო ხედვის დისკურსი.

ბუნებრივია, პოსტმოდერნიზმი თავისებურად ვლინდება სხვადასხვა ერის ლიტერატურაში. როგორც ქართველი ავტორი ზურაბ ქარუმიძე¹⁵ შენიშნავს: „რუსულ-იმპერიულ-ბოლშევიკურ-საბჭოური მოდერნიზაციის (უმეტესწილად ინდუსტრიალიზაციის) შემდეგ იწყება საქართველოს პოსტმოდერნიზაცია და, შესაბამისად, ქართულ კულტურაში კრძალვით, ნელ-ნელა პოსტმოდერნიზმი იწყებს შემოსვლას...“ მწერალი აქვე დასძენს, რომ ეს მოვლენა თავის სათქმელს ამბობს ქართულ თეატრში, კინოში, სახვით ხელოვნებაში, მუსიკაში. ქართული პოსტმოდერნიზმის ძირითად მახასიათებლად ქცეულა მეტაპროზა ანუ ორმაგი კოდირების პრინციპი - ტექსტი ტექსტში, რომელშიც ეფექტი ენობრივი თამაშების ფორმით მიიღწევა.

როდესაც ვსაუბრობთ ქართულ პოსტმოდერნიზმზე, როგორც ასეთზე, უდიდეს ნოვატორად გვევლინება ცნობილი გერმანულენოვანი ქართველი ავტორი გივი მარგველაშვილი. მისი შემოქმედება პოსტმოდერნული ესთეტიკის თავისებური გამოხატულებაა და საგანგებო ყურადღებას იმსახურებს, ვინაიდან მისი ნაწარმოებები კლასიკური ტექსტების დეკონსტრუქციის თვალსაზრისით სათანადოდ არ არის გამოკვლეული.

გივი მარგველაშვილის ბიოგრაფია იმთავითვე იპყრობს მკითხველი საზოგადოების ყურადღებას. ის მეორე თაობის ემიგრანტია, მისი შემოქმედება კლასიკური ემიგრანტული პროზისგან შორსაა, მაგრამ საერთო ნიშნებიც მაინც აქვს: ბილინგვიზმი, ბიკულტურიზმი. მწერალი ბერლინში დაიბადა 1927 წელს; „იგი გვევლინება იმ შემთხვევის განსახიერებად, როდესაც შვილის ბედისწერა მამისეულმა ბედისწერამ თუ არჩევანმა განსაზღვრა. შვილი გაეკრა იმ სინამდვილის ჯვარზე, რომელიც არ მიიღო მამამ (მარგველაშვილი 2018: 213).

მამამისმა, ტიტე მარგველაშვილმა, განათლება გერმანიაში მიიღო, 1921 წლის მოვლენების შემდგომ მეუღლეს, შვიდი წლის ქალიშვილთან, ლიზისთან, და ათასობით ქართველთან ერთად გერმანიაში გადაიხვეწა;

გივი მარგველაშვილს თანამედროვეობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მოაზროვნეთა რიცხვს მიაკუთვნებენ, მის შემოქმედებაზე საუბრისას კი პარალელების ძებნას უმბერტო ეკოსა¹⁶ და იტალო კალვინოსთან მივყავართ. ქართველი პოსტმოდერნისტი ავტორის გატაცების საგანი ფრანგი ფილოსოფოსის ჟილ დელიოზის კონცეფციაა, რომლის მიხედვითაც ჩვენ წერტილებს არ ვსვამთ, არამედ ხაზებს ვავლებთ. აღნიშნული გულისხმობს იმას, რომ ლიტერატურული გმირები ოდენ საკუთარ ტექსტებში კი არ „იმარხებიან, არამედ ისინი გარბიან ტექსტებიდანაც კი! გაქცევა სიმბდალის სინონიმი როდია ყოველთვის (მარგველაშვილი 1991:5)... საკუთარი ცხოვრებისთვის წერტილის დასმას გაურბიან მარგველაშვილის პერსონაჟები და მიემშრებიან იქითკენ, სადაც შეიძლება ხაზების გავლება.

გივი მარგველაშვილზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა ჰაიდეგერის და ჰუსერლის ფილოსოფიამ, ცნობიერების ნაკადის თეორიის საშუალებით იგი თითქოს გამადიდებელი

¹⁴ ვოლფგანგ ველში - გერმანელი ფილოსოფოსი, როგორც ფილოსოფიური პოსტმოდერნიზმის, ისე საერთოდ პოსტმოდერნული პრობლემატიკის მკვლევარი; ის მსჯელობს პოსტმოდერნული ეპოქის კანონზომიერების, პლურალიზმის, დემოკრატიზმის, კულტურული ენების დაცულობის პოლიტიკის შესახებ;

¹⁵ ზურაბ ქარუმიძე - ქართველი პოსტმოდერნისტი ავტორი;

¹⁶ უმბერტო ეკო - ავტორი ბესტსელერისა „ვარდის სახელი“ - ეს უკანასკნელი პოსტმოდერნული ტექსტია, რომელიც ორმაგი კოდირების ბრწყინვალე ნიმუშს წარმოადგენს;

შუშით აკვირდება ადამიანის ცნობიერებას და ობიექტურად აანალიზებს მას. იგი ქმნის უნიკალურ სამყაროს, მიკროკოსმოსს, მისი ლიტერატურა არსებითად სხვა განზომილებაა, მისი პროზა ლახავს ყოველგვარ რეალისტურ საზღვარს, ამიტომაცაა, რომ მისკენ ასე ძალუმაღლი იზიდავს მკითხველი, ზოგჯერ გამოცდილი და თამამი, ზოგჯერ კი დამფრთხალი;

მისი პროზა ტექსტის ტექსტია, მეტაპროზაა, თავად ონტოტექსტს უწოდებს და მიიჩნევს, რომ წიგნის პერსონაჟები იგივე ლირიკული გმირები დეტერმინირებულნი არიან, ისინი ხელფეხშეკრულნი უცდიან მკითხველს და ვერაფერს აკეთებენ იმის გარდა, რაც თავად ავტორმა განსაზღვრა. მარგველაშვილი წიგნის გმირების მხსნელად იქცევა, მათ ყოფიერებას იკვლევს და მიიჩნევს, რომ ადამიანები ტექსტით ვართ განსაზღვრულნი. ყველა დიდი რომანი, რომელიც მისი ხელიდან გამოვიდა, სწორედ, რომ წიგნის გმირების განსაკუთრებული თვისებების კვლევას ეძღვნება. „ეს არის გვი მარგველაშვილის ერთ-ერთი ძირეული შეგრძნება და აზრი, მისი პოეტიკის ბირთვი: ყველაფერი ტექსტია: სამყაროც, ისტორიაც, ადამიანიც; დაწერილი ტექსტები (წიგნები) ხშირად სხვა ტექსტებს: რეალურ ისტორიას, ადამიანთა ბედისწერებს, კაცობრიობის გზას განსაზღვრავენ. ადამიანი სამყაროში, ისტორიაში, ქვეყანაში - ეს არის ტექსტი ტექსტებში. ისტორია და ყოფიერება ტექსტების ურთიერთზეგავლენა, ერთმანეთთან ბრძოლა თუ კავშირია“ (მარგველაშვილი 2018:10)

მარგველაშვილის პერსონაჟების მთავარი საწუხარი არის ის, რომ მკითხველები სულ უფრო ნაკლებად სტუმრობენ წიგნებს. ტირანი ავტორის მიერ საბედისწერო ნარატივში გამომწყვდეულნი მოჯადოებულ წრეზე ტრიალებენ და წლების განმავლობაში ცხოვრობენ იმ რეალობით, რომლისგანაც თავის დაღწევა ასე რთულია.

მარგველაშვილის პროზაში „პერსონაჟები ჩუმ-ჩუმად უჭვრიტინებენ და ათვალისწინებენ მათი წიგნის თავზე დახრილი მკითხველის ვეება სახეს: აბა, თუ გვითანაგრძნობსო. დავიწყებული წიგნის გმირები გაუთავებლად უხმობენ მკითხველებს, რას აღარ იგონებენ, თავიანთ ტექსტებში შესატყუებლად...“ (მარგველაშვილი 2018:7)

ლიტერატორი, გერმანისტი რეზო ყარალაშვილი წერილში „მხატვრული ნაწარმოების აღქმა“ საუბრობს მკითხველის ფენომენზე. „ცნობილი ჭეშმარიტებაა, რომ კარგი მკითხველი ისეთივე იშვიათი მოვლენა, როგორც კარგი მწერალი. მაგრამ ალბათ იშვიათად შეხვედებით ადამიანს, თავის თავზე რომ თქვას, ვერაფერი მკითხველი ვარო... ლიტერატურული ნაწარმოების მიმართ რატომღაც იგულისხმება, რომ იგი ყველასთვისაა მისაწვდომი, განურჩევლად იმისა, გააჩნია თუ არა ადამიანს წიგნის კითხვისთვის საჭირო თვისებები. თუმცა ყველა ადამიანი, რა თქმა უნდა, ერთნაირად ვერ გამოავლენს ფანტაზიას, ემოციურ მგრძნობელობას, ინტერპრეტაციის უნარს და სხვა სამკითხველო ჩვევებს, რის გამოც მხატვრული ნაწარმოების აღქმის ხარისხი სხვადასხვა მკითხველისთვის განსხვავებული იქნება“ (ყარალაშვილი რ., ვასაძე თ., მუზაშვილი ნ., ჩუბინიძე ნ., ქართული 12, თბ., დიოგენე, 2008:32-36). და, აი, მარგველაშვილის რომანებისა თუ მინიატურების უკიდევანო სამყაროდან ლირიკული გმირები საშველად უხმობენ მკითხველს, რომელმაც ოდენ კითხვა არ იცის. ამ უკანასკნელს უნდა ესმოდეს ის სასოწარკვეთილი ხმა, რომლის მიწვდენასაც ლამობენ ორ ყდას შორის, ორგვარ რეალობას შორის მყოფი გმირები.

მარგველაშვილის პროზის ქვეტექსტი კი დაკარგული მკითხველის ძიებაა, სწორედ. ერთგვარი პალიმფსესტური პრინციპი, რომლის საშუალებითაც იქმნება ამ ავტორის სამყარო, გულისხმობს ორი დიქტატურის წნეხქვეშ დაწრეტილი შემოქმედების დღის სინათლეზე გამოტანას სპეციფიკური, მომზადებული, უშიშარი მკითხველის მიერ. მისი პერსონაჟი ხომ ორ ყდას შორის ცხოვრობს და და მხოლოდ ერთ რამეს ნატრობს, რამენაირად გაიჭრას გარეთ, მხოლოდ წიგნის გმირი კი არ იყოს, არამედ რეალურ ადამიანად გადაიქცეს. ჩვენ წინ ხომ არსებითად სხვა სამყარო იშლება, ეს დაშიფრული ავტობიოგრაფიაა, ყოფიერებისა და შემეცნების ახლებური გააზრება, ჭიდილი ისტორიულ პარადიგმასთან, წიგნის ორი ყდის მსგავსად ორგვარ რეალობასთან - ტოტალიტარულ ფაშიზმსა და ტოტალიტარულ კომუნისტთან, ყოფის აუტანელ სიმძიმესთან და, რაც მთავარია, გამათავისუფლებელ, მხსნელ ადამიანთა შესახებ. „მე მთლიანად შემიპყრო იდეამ, რომ წიგნი ადამიანის ცხოვრებაში ძალიან მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა და, რომ ამის მხატვრულ-ფილოსოფიური გამოხატვა იყო

საჭირო. მე ვიგრძენი, რომ აქ ყამირთან მქონდა საქმე, თუმცა არა ტერრა ინკოგნიტოსთან. შემდეგ კი შევუდექი პრობლემის პედანტურად დამუშავებას, რაც მხატვრულად განხორციელებული ხშირად გიჟმაჟობად აღიქმება, - თავისი მიზანდასახულობის მიხედვით კი ალბათ ფანტასტიკურ რელიზმს უნდა განეკუთვნოს“ (მარგველაშვილი 2018:221).

მხატვრული ნაწარმოების სწორი აღქმისთვის საკმარისი არ არის მხოლოდ ფაქტების ცოდნა, ტექსტი გააზრებული უნდა იყოს, როგორც გარკვეული შინაარსის შემცველი მოდელი. ამისთვის კი საჭიროა მკითხველს შეეძლოს მხატვრული სისტემის დეკოდირება სტილისტური თავისებურებების, ტროპის გამოყენების კანონზომიერების, რიგი ენობრივი ნიუანსების გააზრების საფუძველზე. მნიშვნელოვანია ჟანრული მახასიათებლების ცოდნა, ვინაიდან ყოველი ახალი ჟანრი გვთავაზობს იმგვარ კანონებს, რომელთა გათვალისწინება აუცილებელია მკითხველის მხრიდან. შესაბამისად, ეს ქმნის უკვე ფონური ცოდნის გარკვეულ დონეს, როცა კულტურული ცოდნის ასპექტი კითხვის პროცესში უდიდეს როლს ასრულებს. ამ უკანასკნელს ემატება მკითხველური გამოცდილების ნიუანსიც, როცა რეციპიენტისთვის აღუქმელი არ რჩება ტექსტისმიერი სინამდვილის კონკრეტული პასაჟები (ყარალაშვილი რ., ვასაძე თ., მუხაშვილი ნ., ჩუბინიძე ნ., ქართული 12, თბ., დიოგენე, 2008:32-36).

ჩაკეტილი, მოჯადოებული, თემების გამხსნელია გივი მარგველაშვილი და ამიტომაც მისი პროზა დაუმორჩილებლობის ნამდვილი მანიფესტი. მისი შემოქმედების - რომანების, მოთხრობების, მინიატურების, პიესების, ფილოსოფიური თუ ენათმეცნიერული თხზულებების მთავარი თემა ყოფიერებასა და მუნყოფიერებას შორის ორთაბრძოლა, მცდელობა, გადაწყვეტილება, შემართება, დაუცხრომლობა და მუდმივი მზაობაა - განწყობა იმისა, რომ ლიტერატურულად „ითამაშო.“ შილერი ხომ ადამიანის თანდაყოლილ ფიზიკურ და სულიერ მოთხოვნილებებს მესამესაც უმატებდა და მიიჩნევდა, რომ თამაში თვითონ კი არის არასერიოზული, თუმცა სერიოზულ როლს ასრულებს. „თამაშის დროს ადამიანი არის შინაგანად თავისუფალი და ამასთანავე თავისუფალი ბუნებრივად. „ადამიანი არის ის, რაც არის თამაშის დროს, ადამიანი როცა თავისუფალია, ის თამაშობს ამიტომ მას მუდმივად აქვს თამაშის მოთხოვნილება“ (ყულიჯნიშვილი 2006:46). შილერი თამაშის ერთ-ერთ სახედ ხელოვნებას განიხილავდა და მიიჩნევდა, რომ ხელოვნებით ტკბობის უნარი ადამიანს ნელ-ნელა ჩამოუყალიბდა.

წინამდებარე ნაშრომში შევეცდებით, განვიხილოთ გივი მარგველაშვილის ის მინიატურა, რომელშიც ლირიკული გმირი ეძებს მკითხველს, ეს უკანასკნელი კი პერსონაჟების სასურველად შესაძლებელი ახალი სინამდვილის შექმნას ცდილობს.

„აღქმის ჯვარზე“

ნახატის ორი გმირი - დედა და ჩვილი - უჩვეულო მღელვარებას შეუპყრია. შეშინებული დედა უყურადებს ხმაურს და ცდილობს ატირებული პატარა დაამშვიდოს. სადღაც დარბაზის სივრცეში ჩაქუჩის ხმა გაისმება და ქალი გრძნობს, რომ ოქროს ვარაყში გამოძწყვდეულს სადაცაა სული საბოლოოდ შეეხუთება. პაწია კი შეუმჩნეველად ურტყამს დედას ფეხებს. მშობელი ცდილობს, ახალი დამთვალეიერებლის უგრძნობ მზერას გაექცეს, პირი იბრუნოს, თუმცა უშედეგოდ - „მისი ნახატთემატური პოზა ხომ უცვლელია!“

რეზო ყარალაშვილი წერილში „მხატვრული ნაწარმოების აღქმა“ შენიშნავს, რომ სინამდვილის დავიწყებას და ცნობიერების გადართვას ხელს უწყობს მხატვრული სისტემის ორგანიზაციის ხასიათიც, „როდესაც მხატვრული რეალიები თითქოს ჩარჩოს მსგავსი ზღუდითაა განოყოფილი რეალური სინამდვილისგან“ (ყარალაშვილი რ., ვასაძე თ., მუხაშვილი ნ., ჩუბინიძე ნ., ქართული 12, თბ., დიოგენე, 2008:33-36). აქვე ავტორს მაგალითისთვის მოჰყავს ტიციანის „მონანიე მაგდალინას“ მაგალითი. ნახატი მდიდრულ ჩარჩოშია ჩასმული, ამ უკანასკნელსა და ფერწერულ ტილოს ერთგვარი კომიკური ეფექტი უნდა მოეხდინა მნახველზე, ვინაიდან აქ გამოსახულნი არიან ნახევრადმიშველი, უღვაშებაპრეხილი მამაკაცები. კომიზმის არსს ვერ ხვდება დამთვალეიერებელი, იგი მხოლოდ ჩარჩოს აღიქვამს და როგორც კი შეხედავს პერსონაჟებს, მაშინვე „სურათი იღებს ჩარჩოს

ფუნქციას და უჩინარდება ცნობიერებიდან“ (ყარალაშვილი რ., ვასაძე თ., მუზაშვილი ნ., ჩუბინიძე ნ., ქართული 12, თბ., დიოგენე, 2008:32-36).

ამდენად, ამ მინიატურის მთავარი სათქმელი თავად ტექსტის ბოლოსაა გაცხადებული - არადჩაგდებული და ვერშეცნობილი ნახატის გმირები დარჩენილან მნახველის (მკითხველის ხაზგასმა ჩემია მ.ს.) ცარიელი აღქმის ამარა და რადგან სხვა გამოსავალი არ არსებობს და ჭეშმარიტი რეციპიენტი იგვიანებს, დედა ჯიუტად განაგრძობს მარტვილობას, ბედსდამორჩილებული წარბშეუხრელად აწოვებს მუძუს ჩვილს და ღმერთს შესთხოვს ისეთი დამთვალეიერებლის გამოგზავნას, რომელიც მხოლოდ კი არ აღიქვამს, არამედ შეიგრძნობს კიდეც.

ოთარ ჩხეიძე ესეში „მკითხველი,“ შენიშნავს, რომ მკითხველის მოთხოვნილება, გემოვნება და ერუდიცია განსაზღვრავს მწერლობის დონეს. „კითხვაც უნარია, ნიჭია კითხვაცა, მკითხველიც ნიჭია, როგორც მწერალია ნიჭი. გამოჩენილი ინგლისელი რომანისტის, ვირჯინია ვულფის აზრით, კითხვა ხელოვნებაა, მკითხველიც ხელოვანია“ (ჩხეიძე თ., ვასაძე თ., მუზაშვილი ნ., ჩუბინიძე ნ., ქართული 12, თბ., დიოგენე, 2008:21-25).

მწერალი ნაირა გელაშვილი ოთარ ჩხეიძეზე წერდა, რომ მისი არტისტული სტილი მკითხველსაც მოთამაშედ აქცევს, რადგან საკმარისია კითხვის ტემპს ცოტა მოუმატო, აჩქარდე, რომ ტექსტი არაფრით დაგემორჩილება და გაგიჯიუტდება; თუ მას ნელა, გულისყურით მოუსმენ, მაშინ სამუდამოდ გაიგებ იმ ამბავს, რაც მოხდა“ (ვასაძე თ., მუზაშვილი ნ., ჩუბინიძე ნ., ქართული 12, თბ., დიოგენე, 2008: 26).

გივი მარგველაშვილის მწერლურ სამყაროზეც იგივეს თქმა შეგვიძლია. მისი ლიტერატურული თამაში თან მსუბუქია, თან ღრმა, თან სარკასტულ-ირონიული; მისი შემოქმედების გამორჩეულობა მდგომარეობს იმაში, რომ იგი ქმნის თვისობრივად ახალ რეალობას, სხვა განზომილებას, რაღაც მისტიკურ-ალეგორიულ სამყაროს, სადაც პერსონაჟები და მკითხველები ახალი ფურცლიდან იწყებენ ურთიერთობას; მათი შეხვედრა საოცარ თავგადასავლებს ქმნის და მხატვრული წარმოსახვის ძალით ფანტასმაგორიული ემოციების ფოიერვერკი ეწყობა.

მწერალი, რომლის ბედი განსაზღვრა ორმა ტირანულმა იდეოლოგიამ, ახერხებს და საოცარი ოსტატობით მორალური გზით მაინც (ფიზიკურად თუ ვერა) ხელიდან უსხლტება დიქტატურას. ის გარბის და ამ გაქცევით ამხვრევს იდეაში სამუდამოდ მისჯილი ბედისწერის ბორკილებს. მისი თავშესაფარი წიგნებია, მისი ერთადერთი რეალობა წიგნისმიერი სამყაროა და როგორც შემოქმედი სახელდებით იწყებს სამყაროს ქმნას, ის ემსგავსება უზენაესს და აშენებს ახალ რეალობას, ყველაფერ იწყებს თავიდან და ადამიანს აბრუნებს კიდეც მუნყოფიერებაში. მწერლის ფსიქიკა უმკლავდება ყოველგვარ გარეგნულ სიმწიფებს, გაჭირვებას; ის ახერხებს და საოცარი ტალანტის ძალით სრულიად მარტოსული უშიშრად ეჭიდება სხვა, უცხო ყოფის ჯერ გაუცნობიერებელ სირთულეებს. მისი სამეტყველო ენა ამართლებს ჰაიდგერისეულ ყოფიერების სახლის სიმბოლისტურ გადაწყვეტას და გერმანული ფრაზეოლოგიით მარგველაშვილის პროზა სრულ მწერლურ შეურიგებლობას უცხადებს მოქმედ, თანადროულ რეალობას. ამიტომაცაა, რომ ის კლასიკური ლიტერატურული ტენდენციების მატარებელი ავტორი არ გახლავთ. ის წერს იმაზე, რაც სურს და წერს ისე, როგორც სურს. ეს იშვიათი შემთხვევაა. ცენზურის მკაცრი კანონებისგან თავისუფლდება ავტორი და მკითხველსაც ასეთს ელოდება - თავისუფალს ყოველგვარი კლიშეებისგან.

გივი მარგველაშვილის პროზა შეგვიძლია შევავასოთ, როგორც ზეგრძნობადის გრძნობადში გაცხადება. რადგან მასთან უკვე იდეად ქცეული სახეები ისხამენ ხორცს და ამგავრად ესთეტიკურად გამოვლენილნი უკვე ფენომენოლოგიის ძალით ხდებიან ღირებულნი. ამ ავტორის ტექსტებს არ აქვთ მხოლოდ წმინდა ლიტერატურული, ისტორიული, ფილოსოფიური მიკუთვნებულობა. აქ ყველაფერი ერთად ქმნის ახალ ენობრივ დისკურსს, ახალ სააზროვნო ჰორიზონტს ხსნის და ამ ენის გამგები მკითხველის ძიების საკითხს აყენებს ჩვენ წინაშე. წინამდებარე ნაშრომის მიზანდასახულობაც ეს გახლავთ ზუსტად -აჩვენოს ვინ არის მისი გაგებით მკითხველი, სად არის ეს უკანასკნელი და როგორია მისი პერსონაჟებთან ურთიერთობის მეტაფიზიკა.

გივი მარგველაშვილი კლასიკური ტექსტების დეკონსტრუქციით ახერხებს თვისობრივად ახალი პროზის შემქნას. მას ავტორი ტირანად, დიქტატორად ჰყავს წარმოდგენილი, მიიჩნევს, რომ მან (ავტორმა) გმირები გაიმეტა მოჯადოებულ წრეზე სატარებლად და წიგნისმიერი განპირობებულობით ხსნის მათ მოთქმა-გოდებას არსებული რეალობიდან თავის დაღწევის თაობაზე. სწორედ, ამიტომ მივიჩნევთ, რომ კლასიკური ტექსტების გადამწერი გივი მარგველაშვილი თავადაც აღარ არის ოდენ ავტორი, იგი ერთ რიგით გონიერ მკითხველად ქცეულა და ის ნანატრი ხმაც გაუგონია, წიგნის მტკიცე კედლები რომ ახშობდნენ აქამდე. ეს სხვა რანგისა და გამოცდილების მკითხველია, რომელიც თხრობის მწვერვალზე ადის და ჭეშმარიტი ლიტერატურული გატაცებით იწყებს კითხვას კლასიკური, გატკეპნილი კითხვის დინების საწინააღმდეგოდ. ზურაბ ქარუმიძე ერთგან ასე აფასებს მარგველაშვილის სტილს: ესაა პროზა, როცა მწერალი ამბის თხრობისას თხრობის ამბავსაც გვიამბობსო; ჩვენ კი დავამატებდით, რომ ესაა ამავედროულად მკითხველი, რომელიც ამბის კითხვისას წაკითხვის ამბავსაც გვიყვება.

ბიბლიოგრაფია:

1. ბარამიძე გ., *ფანტაზიადამსოფლმხედველობა*, თბ., გონი, 1993.
2. ბუხრიკიძე დ., *წერტილები და ხაზები: გივი მარგველაშვილი - დაბრუნება დროსა და სივრცეში ხეტიალის შემდეგ*, ცხელი მოკოლადი, თბილისი, 2012. - ISSN 1512-2220. - ივნისი. - N80. - გვ.118-119.
3. გასეტი ო.-ი., *ხელოვნების დეკუმანიზაცია*, თბ., ლომისი, 1992.
4. გაფრინდაშვილი ნ., მირესაშვილი მ., *ლიტერატურათმცოდნეობის საფუძვლები*, თბ., „მერიდიანი“, 2014.
5. ლიოტარი, ჟ. ფ., *„პასუხი კითხვაზე - რა არის პოსტმოდერნი?“* - ჟურნალი „პოლილოგი“, თბილისი, 1994, N4, გვ. 195-207.
6. ტენი ი., *ხელოვნების ფილოსოფია*, თბ., საქართველო, 1990.
7. ფუკო მ., *სიტყვები და საგნები*, თბ., დიოგენე, 2004.
8. ცინცაძე გ., *გაგების მეთოდი ფილოსოფიაში და პიროვნების პრობლემა / ფილოსოფიის ინ-ტი*. - თბ., მეცნიერება, 1975
9. ყულიჯანიშვილი ა., *ესთეტიკა*, თბ., მერიდიანი, 2006.
10. ჰაიდეგერი მ., *დასაბამი ხელოვნების ქმნილებისა*, თბ., „გონი“, 1992.
11. ჰაიდეგერი მ., *ყოფიერება და დრო*, თბ., 1989.
12. Делез Жиль, *Фантазм и современная литература, Логика смысла*, Москва, 1998, Стр. 366-440.
13. Делез Жиль, Гваттари Феликс, *Анти-Эдип*, Екатеринбург: У-Фактория, 2007.
14. Eco Umberto, *Zeichen / Einführung in einen Begriff und seine Geschichte*, übers. Aus Ital. Von Günter Memmert, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1977
15. Gadamer H.-G., *Der Anfang der Philosophie*, uebers. Aus Italienisch von Joachim Schulte, - Stuttgart 1993 (= Reclam Universal-Bibliothek Nr. 9495)
16. Margwelaschwili G., *Ontotextualität in Philosophie und Kunst*, aus: Giwi Margwelschwili, *Leben im Ontotext*, Neubrandenburg: 1993.

ციტირებულ ლიტერატურის სია:

1. ვასაძე თ., მუზაშვილი ნ., ჩუბინიძე ნ., *ქართული* 12, თბ., დიოგენე, 2008, გვ. 21-25, .32-36.
2. ლიოტარი ჟან ფრანსუა, „*პოსტმოდერნიზმი*, როგორც „ასეთი“; თბ.1999, გვ.39;
3. მარგველაშვილი გ., „*მუცალი*“, თბ.1991, გვ. 5;
4. მარგველაშვილი გ., „*მე წიგნის გმირი ვარ*,“ თბ., კავკასიური სახლი, 2018, გვ.7, 10, 213,221
5. ყულიჯანიშვილი ა. „*ესთეტიკა*,“ თბ. 2006, გვ. 46

Aesthetic phenomenon of the reader in Givi Margvelashvili's prose (Who "is a reader")

Simonishvili Mari

Ivane Javakhishvili State University, Tbilisi

Abstract

The main characteristic of Georgian postmodernism has become metaprose or the principle of double coding - text within text, in which the effect is achieved in the form of linguistic games.

When we talk about Georgian postmodernism, the greatest innovator is the famous German-speaking Georgian author Givi Margvelashvili. His work is a peculiar expression of postmodern aesthetics and deserves special attention, since his works have not been properly researched in terms of the deconstruction of classical texts.

Givi Margvelashvili, in fact, lived under two dictatorships - fascism and communism. A family sacrificed to repression ... Spending the best years of life under pressure ... Constant persecution and harassment ... After all this, the writer's words that he is the protagonist of his book and has a flat in the book alone, intensifies the sense of the logic of fate.

The subject of the Georgian postmodernist author's passion is the concept of the French philosopher Gilles Deleuze, according to which we do not draw dots, but draw lines. This means that literary characters are not even "buried" in their own texts, but they also run away from the texts.

This phrase will probably be used as a starting point for Givi Margvelashvili's prose - Stop death in the texts! Considering the Kantian maxims, he is sincere with the reader and offers us the highest principle, the observance of which would be desirable of a universal nature. His prose is a text of the text, a metaphor, he calls himself an ontotext and believes that the characters in the book are determined by the same lyrical characters, they try their hand at the reader and can do nothing but what the author himself has determined. Margvelashvili becomes the savior of the book's characters, studies their existence and believes that people are defined by the text.

The purpose of this paper is to show what kind of readers the audience of Margvelashvili's characters has, who the reader is in his understanding, what metaphorical attitudes the latter offers and what is the dichotomy of the relationship between the reader and the book characters.

Keywords: Postmodernism, Givi Margvelashvili, Metaprose, ontotext, deconstruction